

Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve ÖZEL EĞİTİM

ÜNİTE 13

OTİSTİK BOZUKLUĞU OLAN ÖĞRENCİLER

TANIM

- ***Otistik bozukluk***, yaygın gelişimsel bozukluk yelpazesi içerisinde yer alan (1) toplumsal etkileşimde ve iletişimde yetersizlikler ile davranış, ilgi ve etkinliklerde sınırlı, basmakalıp ve yineleyici örüntülerle ve (2) toplumsal etkileşim, toplumsal iletişimde kullanılan dil ya da sembolik/imgesel oyun becerilerinin en az birinde 3 yaşından önce gecikmelerin ya da olağandışı bir işlevselliğin olması ile karakterize gelişimsel bir bozukluktur.
- ***Otistik birey***, sosyal etkileşim, sözel ve sözle olmayan iletişim, ilgi ve etkinliklerdeki sınırlılığı erken çocukluk döneminde ortaya çıkan bu özellikleri nedeniyle özel eğitim ile destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireydir.

TANIM

Otizm spektrum bozukluğu beş alt gruba ayrılmaktadır:

- Başkalarıyla göz teması kurmuyorsa, ismini söylediğinizde bakmıyorsa,
- Söyleneni işitmiyor gibi davranıyorsa,
- Parmağıyla ile istediği şeyi göstermiyorsa,
- Oyuncaklarla oynamayı bilmiyorsa,
- Akranlarının oynadığı oyunlara ilgi göstermiyorsa,
- Bazı sözleri tekrar tekrar ve ilişkisiz ortamlarda söylüyorsa,
- Konuşmada akranlarının gerisinde kalmışsa,

- Sallanmak, ellerini ırpamak, dönen nesnelere izleme, her Őeye dokunma gibi garip hareketleri varsa,
- AŐırı hareketli, hep kendi bildiğince davranıyorsa,
- Gözleri bir Őeye takılıp kalıyorsa,
- Bazı eŐyaları döndürmek, sıraya dizmek gibi sıra dıŐı hareketler yapıyorsa,
- Günlük yaŐamındaki düzen deđiŐikliklerine(rutinlerin deđiŐmesine) aŐırı tepki veriyorsa,
- AŐırı hassaslık ve aŐırı duyarlılık(gürültü,ses,ıŐık(parlak, keskin ıŐık),nesnelere karŐı vb)
- otizm açısından değerlendirme yapmak gerekir.

TANIM

Otistik Bozukluk

- Gelişimsel düzeyine uygun ilişkiler geliştirememe, kişilere, nesnelere ilgi göstermeme

- Toplumsal, duygusal karşılıklar verememe, oyunlara katılmama

- İletişim başlatma ya da sürdürmede belirgin bozukluk, konuşma dilinin gecikmesi

- Basmakalıp, yineleyici bir dil kullanma

- Eşyaların parçalarıyla sürekli uğraşma

TANIM

Rett Bozukluğu

- 5 ile 48. aylar arasında başın büyümesinin yavaşlaması

- Daha önce edinilmiş el becerilerinin 5 ile 30. aylarda yitirilmesi

- Toplumsal katılımın ortadan kalkması

- Koordinasyonu bozuk yürüme

- Sözel anlatım ve dili algılamada ileri derecede bozukluk

TANIM

Çocukluk Dezintegratif Bozukluğu

- Sözel anlatım ve dili algılamada güçlük

- Toplumsal uyum sorunları

- Motor becerilerde sorun, oyuna katılmama

- Bağırsak ve mesane kontrolünde güçlük

- Basmakalıp davranışlar ve mannerizmler içinde olma

TANIM

Asperger Bozukluğu

- El-kol hareketleri, yüz yüze gelme, alınan vücut konumu, yüz ifadesi gibi sözel olmayan davranışlarda bozulma
- Akranlarıyla gelişime uygun ilişkiler geliştirememe
- Toplumsal uyum sorunları
- Gündelik işlere, törenlere alışılmışın dışında sıkı sıkıya uyma
- Basmakalıp davranışlar ve olağandışı davranışlar

TANIM

Atipik Otizm

• Sözel ve sözel olmayan iletişim becerilerinde güçlük

• Otistik bozukluk için tanı ölçütünü karşılamayan klinik görünüm

• Toplumsal uyum sorunları

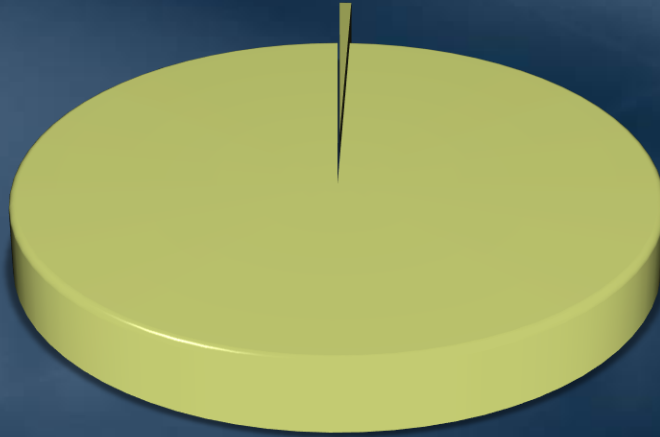
• Başka türlü adlandırılmayan yaygın gelişimsel bir bozukluk

• Basmakalıp davranışlar ve olağandışı davranışlar

YAYGINLIK

- ABD'ne dayalı verilere göre 2012 itibari ile Otistik bozukluğun görülme sıklığı 88'de 1'dir (Center for Disease Control and Prevention, www.cdc.gov). Erkeklerde kızlardan dört-beş kez daha fazla görünür.

Otistik Bozukluk

- Otistik Bozukluk
- Toplum

NEDENLER

GENETİK FAKTÖR

- DNA, otizmin sorumlusu olarak görülebilmektedir. Fakat otizmin tek başına nedeni olamamaktadır.

BEYİN İŞLEVLERİNDE ANORMALLİKLER

- Beynin sinirsel-kimya yapısında anormallikler oluşu, beyincik, motor kontrol, denge ve bilişsel işlevlerle ilgilidir.

ÇEVRESEL FAKTÖRLER

- İlk inanış olarak otizmin nedeni ailenin çocuğun bakımını suistimal ve ihmali yer alırken günümüzde doğru olmadığı, çevrenin semptomları etkilediği görülmüştür.

AŞILAR

- Özellikle kızamık, kabakulak gibi aşular otizmle ilişki göstermektedir. Ancak bazı araştırmacılar bunu yalanlamaktadır.

ÖZELLİKLER

Bilişsel ve Akademik Özellikler

Çoğunda değişik düzeylerde zihinsel yetersizlikler görölmektedir.

Zihinsel olarak başkalarını anlamada, sohbetlere katılmada zorluk çekmektedirler.

Motivasyonun olumsuz etkilenmesi en sık görölen bilişsel ve akademik özelliktir.

ÖZELLİKLER

İletişimsel Özellikler

Dil gelişiminde gecikme, dili iletişim amaçlı kullanamama, etkileşim kurmada güçlük, iletişimi başlatma ve sürdürmede güçlük.

Ekolali (Stereotipik ve tekrarlayan sözel ifade kullanımı), sohbet becerilerinde yetersizlik, sözel olmayan dili algılamada güçlük, zamirleri yerinde kullanama

ÖZELLİKLER

Sosyal ve Davranışsal Özellikler

Sözel olmayan davranışlarda bozukluk, yetersiz akran ilişkileri, başkaları ile başarı, ilgi ve zevk almayı kendiliğinde paylaşmadaki sınırlılıklar, karşılıklı etkileşimde yetersizlikler

Göz kontağı kurmada, fiziksel yakınlık kurmada, hayali oyunlar oynamada, empati kurmada sınırlılıklar, ısırma, kafa vurma gibi kendini uyarıcı davranışlar, sallanma, elleri sallama, çırpma gibi yineleyici davranışlar

ÖZELLİKLER

Duyusal Özellikler

Dokunsal denge, vücut farkındalığı, görsel, işitsel, tat ve koklama duyularına ilişkin problemler

TIBBİ ve EĞİTSEL DEĞERLENDİRME, YERLEŐTİRME

- Tıbbi tanılamada uluslar arası tanı kriterleri dikkate alınır.
- Dünya Sağlık Örgüt'ünün yayınladığı “*ICD-10 Hastalıkların ve Sağlıkla İlgili Sorunların Uluslar arası İstatistiksel Sınıflaması*” ve “*Psikiyatride Hastalıkların Tanımlanması ve Sınıflandırılması El Kitabı 4. baskı(DSM-IV-TR)*” tanı kriterleridir.
- Tıbbi tanılamadan sonra eğitsel tanılama ve yerleőtirme yapılır.
- RAM tarafından yapılan eğitsel değerlendirmelerde formal ve informal testlerle bireysel özelliklerine uygun yerleőtirme yapılır.

OTİSTİK BOZUKLUK GÖSTEREN ÖĞRENCİLERE ETKİLİ ÖĞRETİM SUNMA STRATEJİLERİ Davranış Problemleriyle Başetme

Gözlenebilir ifadelerle uygun olmayan davranışları tanımlayın.

Davranışları öncesi ve sonrasındaki olaylara göre analiz edin.

Bu davranışın yerine kazandırabileceğiniz alternatif davranış belirleyin.

Uygun olan davranışı öğretin.

Başka ortamlarda da tutarlı bir şekilde öğretilmesi için çaba sarf edin.

OTİSTİK BOZUKLUK GÖSTEREN ÖĞRENCİLERE ETKİLİ ÖĞRETİM SUNMA STRATEJİLERİ Uygulamalı Davranış Analizi (UDA)

UDA, Problem davranışlarla başetmede

Alternatif davranışların
kazandırılmasında

Davranış değiştirme süreçlerinde

Çeřitli öğretim yöntemleri sunar.

OTİSTİK BOZUKLUK GÖSTEREN ÖĞRENCİLERE ETKİLİ ÖĞRETİM SUNMA STRATEJİLERİ

Görsel Desteklerden (İpuçlarından) Yararlanma

ETKİNLİK ÇİZELGELERİ

Bireyin etkinlik zincirini yerine getirmesi için ipucu olan kelimeler ya da resimler seti.

Etkinleri sıraya dizme, etkinlikler arası bağımsız geçiş yapma, seçim yapma, sıraya uyma

PECS

Resim değiş-tokuşuna dayalı iletişim sistemi; iletişim becerilerinin kazanılmasını hedefleyen alternatif yöntem

İletişimi başlatma, kendini ifade etme sürecine yardımcı resimli kartlar

OTİSTİK BOZUKLUK GÖSTEREN ÖĞRENCİLERE ETKİLİ ÖĞRETİM SUNMA STRATEJİLERİ

Doğal Öğretim Teknikleri

- Otistik bozukluk ya da diğer gelişimsel yetersizliği olan yada risk altındaki çocukların, gelişimsel beceriler (özellikle dil/iletişim becerileri) kazanmalarına ve kazanılmış becerileri pekiştirmelerine olanaklar sunan doğal bağlamlarda sunulan tekniklerdir.
- Doğal öğretim tekniklerinde bir takım ilkeler yer alır:
 - *Çocuğun liderliğini ve ilgisini izleme*
 - *Öğretim ortamı olarak çocuk için her anı ve her yeri kullanma*
 - *Doğal pekiştireçler kullanma*
 - *Farklı ortam ve durumlarda farklı bireylerle yöntemi kullanma*

OTİSTİK BOZUKLUK GÖSTEREN ÖĞRENCİLERE ETKİLİ ÖĞRETİM SUNMA STRATEJİLERİ

Geliştirilmiş Doğal Bağlamda Dil Öğretimi (GDBÖ)

1. Çevresel
Düzenlemeler

2. Yanıtlayıcı Etkileşim
Stratejileri

GDBÖ
SÜREÇLERİ

3. Doğal Bağlama Dayalı
Öğretim Teknikleri

DOĞAL ÖĞRETİM TEKNİKLERİ

Geliştirilmiş Doğal Bağlamda Dil Öğretimi (GDBÖ)

1. Çevresel Düzenlemeler

İlginç motive edici oyuncaklar/etkinlikler kullanma

Çocuğa seçenek sunma (iki yada daha çok etkinlikten)

Ulaşılmaz hale getirme (etkileşimi başlatması için)

Az miktarda verme (iletişime geçmesi için)

Etkinlikleri eksik bırakma (kağıt verip, boya vermeme)

Şaşırtıcı/Beklenmedik durumlar yaratma (saçma, komik durumlarda etkileşim başlatma fırsatı)

DOĞAL ÖĞRETİM TEKNİKLERİ

Geliştirilmiş Doğal Bağlamda Dil Öğretimi (GDBÖ)

2. Yanıtlayıcı Etkileşim Stratejileri

Etkileşimsel Stratejiler

- Yetişkin, çocuğun ilgisine tepki verir. Etkileşimde sıra alma, övgü kullanma, yaratıcı olma, çocuğu teşvik etme, ilgilendiği duruma yanıt verme ve bunu dengeli bir şekilde yapma.

Temel Dil Modeli Olma Stratejileri

- “Genişletme” ve “Tanımlayıcı konuşma(Paralel ve Kendi Kendine Konuşma)” yı içerir. *Genişletme*, çocuğun kullandığı sözcükleri, sözcük ekleyerek, tamamlayarak tekrar etme. *Paralel konuşma*, çocuğun yaptığı şey hakkında sesli konuşma, *Kendi kendine konuşma*, çocukla beraberken yetişkinin o an elinde olan durumu betimlemesidir.

DOĞAL ÖĞRETİM TEKNİKLERİ

Geliştirilmiş Doğal Bağlamda Dil Öğretimi (GDBÖ)

3. Doğal Bağlama Dayalı (Miliue) Öğretim Teknikleri

Model Olma

- Yetişkin çocuğun ne istediğini gözler ve çocuğun istediğe duruma model olur, çocuk yanıt verirse yanıtı genişletir.

Talep Etmeye-Model Olmaya Dayalı Öğretim

- Yetişkin çocuğa ne istiyorsun diye sorar, çocuk yanıt verirse genişletir, vermezse model olur.

Bekleme Süreli Öğretim

- Yetişkin çocuğu gözler. İsteddiği şeyi söylemesi için en az 5 sn bekler. Yanıt gelmezse talep etme-model olma yöntemini uygular.

Fırsat Öğretimi

- Çocuk istekte bulunursa bu yöntem kullanılır. Çocuğun istemesine fırsat verilir daha sonra diğer tekniklerin hepsi kullanılabilir.

SINIFINDA OTİSTİK BOZUKLUK GÖSTEREN ÖĞRENCİ BULUNAN ÖĞRETMENLERE İPUÇLARI

- Çocukları oynadıkları nesnelere dikkat yöneltmek *“dikkati yoğunlaştırma becerileri”*
- Sık sık alıştırma ve rehberlik ile taklit edilen her hareketin pekiştirilmesi *“taklit becerileri”*
- İsteğin ifade edildiği zaman gerçekleşeceği konusunda ısrar etme *“istekte bulunma becerileri”*
- Yetişkin yönergesine uyulması konusunda ısrar edilerek *“yönergelere uyma becerileri”*
- Gelişimlerine uygun nesnelere oynadıklarında pekiştirme *“nesnelere oynama becerileri”*
- Akranları ile oynama fırsatları yaratma *“başkalarıyla oynama becerileri”* ni öğretebilirsiniz.

SINIFINDA OTİSTİK BOZUKLUK GÖSTEREN ÖĞRENCİ BULUNAN ÖĞRETMENLERE İPUÇLARI

- Etkinlik ya da rutinleri tahmin edilebilir hale getirin. (Sınıfta çizelgeler kullanın, sürprizlerden kaçının.)
- Sınıf içi kuralları ve sonuçlarını öğrencilere sürekli ve tutarlı bir şekilde ifade edin ve uygulayın.
- Olumlu davranışları hemen görün ve sürekli destekleyin.
- Sınıfta öğretmene yardımcıların bulunması da bu uygulamayı olumlu etkileyecektir.